

A szabadság és demokrácia évfordulója

Mi is tesz korszakalkotóvá, történelmi jelentőségűvé egy napot?

Nyilvánvalóan az esemény, amely ama napon végbement, a fordulat, amely akkor bekövetkezett, és messzemenő hatást fejtett ki a szóban forgó nép, ország vagy akár nagyobb tájegység, földrész sorsának alakulására.

De vajon csupán ennyiből áll a sokszor emlegetett „történelmi jelentőség”? Vajon csak egy vagy több nap, néhány esemény, mozzanat, aktus, fordulat biztosítja a korszakalkotó jellegét?

A történettudomány sokféle választ kínál a kérdésre. És nemcsak válaszol, hanem megkérdőjelez is. A fordulatok jellegét, okait illetően éppen úgy, mint későbbi következményeit.

1944. augusztus 23-mal kapcsolatban is fölvetődik a kérdés: miben áll e nagy nap jelentősége? S a választ a végiggondolás, a következmények messi kihatásának, az azóta eltelt közel négy évtized történelmének elemzése nyújtja. Augusztus 23-nak — immár világosan látjuk — sajátos történelme van, s nyugodtan állíthatjuk, hogy a világtörténelemben is kevés az olyan nap, amikor az előzmények betetőzéseként 24 óra alatt annyi minden történjék, s döntő módon változzék meg az ország, az állam, a nemzet, a vezetőréteg, hadsereg helyzete, álláspontja, viselkedése, irányulása.

Ama nap hosszú-hosszú érlelődés, kínos és elhúzódó vajudásos válság idején végzett kitartó és következetes (főleg a baloldali erőknek köszönhető) előkészítés gyümölcse. Ezekkel az előzményekkel sokszor foglalkoztunk, részletes elemzést nyújtottunk minden vonatkozásban, de ismétlésen innen és túl marad az örök tanulság és a mindenkori érvényesség. És az arra int, hogy a legnehezebb történelmi körülmények között (amelybe a kommunista párt és általában a baloldal, a demokrácia, az antifasiszmus került nálunk a húszas-harmincas években és a II. világháború idején) végzett fölvilágosítás, harcra mozgósítás, és általában a forradalmi küzdelem nem hiábavaló, sohasem reménytelen; a világ sorsának s azon belül egy nép, ország helyzetének alakulása mindig hozhat és hoz is olyan fordulatot, amely kiaknázható, és jóra fordítható. A párt vezette forradalmi harc jelentősége éppen abban állt, hogy felverte az országot, a népi erőket, fokozta a harci készséget, s amikor a történelem alternatívát kínált, választási és döntési lehetőséget, élni tudtunk az alkalommal, kezünkbe vehettük sorsunk irányítását, a haladó erők cselekvőképesen léptek a történelem színpadára, s a fejlődés irányába tudták vezetni-terelni az események sorozatát. Közép- és Kelet-Európa kis népei, amelyek török, tatár, német és más hatalmak rabságában szenvedtek századokon át, jól tudják értékelni az 1944. augusztus 23-i nagy fegyvertényt mint olyan forradalmat, amelyben a dolgozó nép óriási cselekvőerőként léphetett föl, a maga javára fordíthatta az események alakulását, lerázhatta a német-fasiszta rabigát, fölzsabadíthatta országát, s kezébe vehette sorsának irányítását.

Ez utóbbi mondat azonban már a nagy fordulatot követő jövőre utal, s még inkább aláhúzza augusztus 23. jelentőségét, kiemeli történelmi sajátosságát. Mégpedig azt, hogy az akkor elindult folyamat, a nép alkotóerejének kibontakozása, önnön sorsának avatott kimunkálása, önálló útjának kutatása és kitaposása — tovább tart. És — tegyük hozzá már előljáróban — mind jelentősebb eredményekhez vezet.

Köztudottak az 1944. augusztus 23. óta bekövetkezett döntő változások: a közigazgatás demokratizálása meg a földreform, az államosítás és a szocialista iparfejlesztés, a tanügyi reform, a széles körű művelődési forradalom, a mezőgazdaság szocialista átalakítása, az ország fejlesztése, az elmaradottabb vidékek iparának, úthálózatának kiépítése vagy az urbanizáció sikerei.

Sajátos módon ezek a vívmányok, reformok, sikerek, győzelmek — nevezzük akárminek a fejlődés eme lépcsőfokait, majdnem mindegyik esztendőben jellegzetessé tették, különös jelentéssel dúsitották fel a nagy nap ünneplését, ugyanakkor időszerűsítették, és tartalmasabbá is tették.

Már 1945-ben az alapjaiban befejezett földreformmal és a nagyjából népivé tett, megtisztított közigazgatással, győzelmesen befejezett háborúval, az újjáépítés kezdeti sikereivel köszönthették a felszabadulás első évfordulóját, majd alig pár év múltán már a monarchia megszüntetése vagy a termelészközök állami tulajdonba vétele fokozta e napon örömmünket és jogos büszkeségünket, később az egyéves, majd az ötéves tervek teljesítményei, kiemelkedő oktatási és népművelési eredmények nyújtottak fényes elégtételt a kemény erőfeszítésekért vagy áldozata-

tokért. És ugyanígy nagy eredményként könyveltük el egy augusztus 23-án azt is, hogy másfél évtizedes szervező és felvilágosító munka után befejeződött a mezőgazdaság átalakítása, a szocialista termelési mód falun is uralkodóvá lett, s a kisparaszti gazdaságok gyöngesége, elaprózottsága után nagyüzemi alapon, ipari és tudományos háttérrel kezdhetünk hozzá a nagyobb terméshozamok biztosításához, az ipar megfelelő nyersanyagellátásához.

Ily módon az augusztusi ünnepek idő múltán a következetesség, a kitartás, a lankadatlanúság, a töretlenség ünnepeivé váltak. Mind, mind azt jelezték, hogy augusztus 23. nem akármilyen forradalom, nem csupán nagy messzevilágító pillanatot volt népünk történetében, hanem szilárd alapozás, nemcsak ígéretes, de folytatásos kezdet, átgondolt és előretökölő elindulási pont is. Tegyük viszont hozzá, hogy ilyen megvilágításban lett augusztus 23. nemcsak ünnep, hanem a számvetés, a felmérés, a magunkbaszállás, az önvizsgálat napja is.

Idő teltével pedig ez a jellege egyre inkább hangsúlyozódott, hovatovább uralkodóvá lett, s komollyá, tartásossá, magvassá teszi, mi több emlékezetessé azt a napot. Ennek köszönhető aztán, hogy az esztendő múltára nemhogy fakítaná fényét, s elmosná emlékezetét, hanem egyre korszerűbbé munkálja ki örök érvényű üzenetét: az adott fejlődési szakasznak, a kívánalmaknak, a feladatoknak és — miért tagadnók ezt a vonatkozást? — a hiányosságoknak megfelelően.

Az előbb mondottak alapján mai ünneplésünknek is jól érzékelhető a tartalma és aktualitása. Ha kitekintünk a nagyvilágba, főleg a gazdasági-politikai-társadalmi világjelenségek sokasága ötlük szemünkbe. Tagadhatatlan, hogy mindez nálunk is érezhető; itthon is van benzinkorlátozás, nagy gondunk az energia-ellátás vagy az anyagtakarékosság, némely élelmiszerből, építőanyagból, tartós fogyasztási cikkből megcsappantak a készletek. De az is tény, hogy — miközben sok országban az ipar termelése nem éri el az előző évek szintjét — nálunk, miként a dolgozók tanácsai II. országos kongresszusán elhangzott jelentésből kiderült, az 1976—1980-as ötéves terv során „az ipari nettó termelés több mint 10 százalékos évi átlagütemben, míg az összertermelés 9,5 százalékos ütemben növekedett”. Mindennek eredményeként — tegyük hozzá — kerek egymillió új dolgozó állhatott munkába, állami alapokból 750 000 új lakást adtak át, s a lakosság reáljövedelme 34 százalékkal növekedett.

A jövőre vonatkozóan sok állam már azt is eredménynek tartja, ha meg tudja őrizni népe eddig elért életszínvonalát, s elejét tudja venni a nemzeti jövedelem csökkenésének. Ezzel szemben mi a most kezdődött ötéves terv célkitűzései közé iktattuk a nettó ipari termelés évi 8,8 százalékos növelését, a nemzeti jövedelem évente átlag 7,1 százalékkal történő fokozását, a mezőgazdasági termelés 4,5—5 százalékos évi gyarapítását. Az idei első félév eredményei jogossá teszik azt a bizakodásunkat, hogy dolgos népünk a párt irányításával ebben a tervidőszakban is eléri az összes mutatószámokat. Mindez a tények és a számok fényében arra vall, hogy a mi hazánk, a mi népünk jelentős erőforrásokkal rendelkezik, hogy a párt vezetésével sikeresen tudunk szembeállni a gazdasági-pénzügyi világválság kihívásával, s ha mérsékeljük is célkitűzéseinket, a nagyobb nehézségek árán is, de folytatjuk fölfelé ívelő pályánkat, szocialista országépítésünket.

Van azonban e nagy nap ünneplésének másik, még maibb és még sajátosabb, korszerűbb tartalma. Pár évvel ezelőtt, ha eredményeinkről szóltunk, főleg népünk szorgalmára, az ország vezetőségének helyes politikájára, pártunk bölcsességére hívtuk. Napjainkra azonban kiszélesedett az okozati kör, s fejlődési szakaszunknak megfelelően újabb tényezőket vonunk be az előrehaladás emeltyűi közé.

A szocialista demokrácia széles körű kiterjesztéséről van szó.

Az elmúlt fél esztendő különösen gazdag volt ebben a vonatkozásban. A télen tartották meg a földművesek, agrármérnökök, az egész parasztság országos kongresszusát, majd sor került az üzemek, bányák, kereskedelmi, pénzügyi és szállítási vállalatok dolgozói tanácsának helyi, megyei tanácskozásaira, júniusban pedig országos kongresszusára.

A dolgozók különféle szintű közgyűlései, tanácskozásai, kongresszusai messze-menően szemléltetik azt, hogy nálunk a munkás és a hivatalnok, az orvos és a tanár, a gazdálkodó és a mérnök, a közgazdász és a tengerész nemcsak dolgozó, hanem egyben tulajdonosa is a termelőeszközöknek, a gépeknek és a földnek, az egész országnak. Hogy nemcsak beosztott ilyen vagy olyan fokon, hanem egyben vezető is: intézője, irányítója, meghatározója saját sorsának, részt kap és részt vállal üzeme, szövetkezete, városa, megyéje, országa vezetésében.

A különféle tanácsok, konferenciák, kongresszusok azt tükrözik, hogy pártunk milyen tudatosan törekszik a dolgozó nép országvezetési részvételének biztosítására, s ennek folytán széleskörűen terjed ki nálunk a munkásönigazgatás hatósugara. A különböző fórumok mind, mind olyan keretek, tényezők, adottságok,

amelyek lehetővé teszik a dolgozóknak, hogy hallassák szavukat, kifejezzék és érvényre juttassák egyéni, helyi, nagyobb közösségi és országos érdekeiket, tanácsokkal álljanak elő, és javaslatokat tegyenek.

Ugyanakkor ezek a keretek iskolák is — az országlás, a korszerű vezetés, a demokrácia iskolái, tanműhelyei. Mert az ügyintézés, vezetést — legyen szó kisüzemről vagy népes megyéről — meg kell tanulni. A demokrácia „elsajátításához”, a demokratikus jogokkal való élni tudáshoz, megtanulásához, a szabadságjogok élettél való „kitöltéséhez” hosszú évek, évtizedek, talán emberöltők kellene. A nagy demokratikus hagyományú népek történelme bizonyítja, hogy a demokrácia és a szabad közélet nem alakul ki máról holnapra, nem lehet azt néhány intézkedéssel „felülről” biztosítani, sem „alulról” egy-két huszárvágással kiharcolni. A szabad, demokratikus élet olyan vívmány, amelyet csak állandó törekvéssel, fokról fokra lehet kiépíteni. Szüntelenül kell gyakorolni, illő gondosan ápolni, és ha úgy adódik, szükséges határozottan, elszántan védelmezni is.

Közéletünkre vonatkozóan elmondható, hogy az 1944. augusztus 23-án elindított folyamatos haladás, a töretlen következetesség a demokratizmus és a tömegparticipáció kiépítése terén is érvényesül. Noha az említett szervezetek, keretek, fórumok alig néhány éve léteznek, tevékenységük máris igen gümölcsöző, a tömegek aktív bekapcsolódása, hozzáértő részvétele a jellemző vonásuk.

Sokatmondó tény például az, hogy az ipari dolgozók II. országos kongresszusán 717 felszólalás hangzott el, közülük 51 a teljes ülésen, 666 pedig az egyes szakosztályokban.

Nicolae Ceaușescu elvtárs a Dolgozók Országos Tanácsának elnökeként mondott záróbeszédében rámutatott:

„A kongresszus plenumán és a szakosztályokban lezajlott vitát a magas fokú igényesség és felelősségérzet jellemezte az eddig kifejtett tevékenység bírálati és önbírálati elemzése folytán, akárcsak az arra irányuló törekvés által, hogy megtaláljuk a legjobb utakat a dolgozók tanácsai, a közgyűlések, az összes vezetőszervek tevékenysége kibontakozásának megjavítására, oly módon, hogy biztosítsuk a tömegeknek a társadalomvezetésben való tevékeny részvétele széles, demokratikus keretét, és ugyanakkor a felelősségérzet, a rend és a fegyelem erősítését, a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megteremtéséről és Románia kommunizmus felé való előrehaladásról szóló pártprogram töretlen megvalósítását.”

Az ország elnöke ugyanakkor szükségesnek tartotta bejelenteni, hogy valamennyi javaslatot (1660-ról van szó!) megvizsgálják, s vonatkozzanak azok akár a legfelső vezetőszervekre, akár a vállalat vagy falu ügyeire, levonják a megfelelő tanulságot. Intézkedések következnek, s minderről tájékoztatják a dolgozókat a soron levő közgyűléseken, tanácskozáson, konferenciákon.

„Kétségtelen, hogy ez a sok javaslat, a megfogalmazott indítványok, az elhangzott bírálatok — egyesek nagyon kemények, de teljes mértékben jogosak — annak a bizonyítékai, hogy a dolgozók, a kongresszuson jelenlevő képviselők hogyan látják a demokratikus fórumot, a rájuk háruló felelősséget, ugyanakkor pedig kifejezésre juttatják a dolgozók elhatározását, hogy ezt a keretet nemcsak dekoratívan és ünnepélyesen használják fel, hanem tényleges munkafórumként, amely határozza el, és találja meg tevékenységünk legjobb útjait minden területen!” — az ország első emberének a kongresszus magas elnöki dobogójáról elhangzott szavai ezek. Megállapítás és felszólítás. Serkentést és biztatást nyújtanak a demokrácia kiszélesítése, hogy úgy mondjuk, hasznosítása és alkalmazása irányában, s híven jellemzik azt a fejlődési magaslattal, amelyre a főlzabadosulásunkat követő harminché esztendő során eljutottunk, s aminek jegyében ünnepeljük most augusztus 23-át.

KORUNK